

Maimuțăreala și papagalismul în teologie

Sfântul Maxim Mărturisitorul (580-662) este un mare Părinte al Bisericii, care, urmând Sfinților Părinți dinaintea lui, a combătut, între altele, erezia monotelismului. Scrierile lui „despre dragoste” sunt de-Dumnezeu-însuflate, la fel și comentariile lui la operele Sfântului Dionisie Areopagitul, răspunsurile la diferite întrebări, cele „200 de capete despre teologie”, tâlcuirea la „Tatăl nostru”, „Mistagogia”, scrisorile lui, operele sale dogmatice și apologetice ș.a.m.d. Este un teolog empiric cu un discurs concis, care răspunde în chip minunat la părerile teologice ale epocii sale.

Însușirea lui fundamentală este aceea că leagă strâns isihia cu mărturisirea, adică modul isihast de viață al teologiei ortodoxe cu mărturisirea credinței. Elementul central [al teologiei lui] este constituit de filosofia practică sau curățirea, contemplarea naturală sau luminarea și teologia mistică sau îndumnezeirea. Cine ignoră această învățătură ignoră esența teologiei lui ortodoxe.

Unii teologi ai epocii noastre au descoperit teologia Sfântului Maxim Mărturisitorul, au întrebuințat-o selectiv ca să-și consolideze propria lor gândire teologică și au analizat-o speculativ, ignorând profunzimea acesteia.

Prin ideile pe care îmi propun să le prezint în continuare voi înfățișa pe scurt învățătura Sfântului Maxim despre ce înseamnă adevărata teologie și adevăratul teolog, și cred că în acest punct este cuprinsă esența teologiei lui și deosebirea dintre teologia Sfântului Duh și teologia demonilor.

Sfântul Maxim Mărturisitorul, într-o scrisoare a sa, abordează tema mântuirii omului și a adevăratei teologii.

La început scrie, cu mare smerenie, că, temându-se ca nu cumva să fie judecat de Dumnezeu pentru cuvintele lui, pe care le-a omorât el însuși prin nelucrarea faptelor bune, lipsindu-le de puterea de a oferi viață celor care le ascultă, s-a gândit să dobândească „tăcerea desăvârșită”, adică preferă să tacă și să nu vorbească. Însă, în cazul de față și răspunzând la rugămintea corespondentului său, a Monahului Marinos, va depăși tăcerea și va vorbi.

Își începe scrisoarea cu un pasaj al regelui proroc David: „Începutul înțelepciunii este frica de Domnul; înțelegere bună este tuturor celor ce o fac pe ea” (Psalmul 110, 10). Prin acest verset de psalm, dorește să arate „calea adevărată a cunoașterii prin dumnezeieștile virtuți” și să deschidă „ușa reală a cunoașterii prin fapte” către cei care își propun să Îl iubească pe Domnul și care preferă „mântuirea de la Dumnezeu înaintea tuturor lucrurilor de pe pământ”. Este o lucrare fundamentală să dobândească cineva cunoașterea din lucrarea faptelor, iar nu pe cea teoretică. Astfel, recomandă celor care doresc „mântuirea de la Dumnezeu” să dobândească frica lui Dumnezeu și buna înțelepciune.

Frica lui Dumnezeu este de trebuință ca să evităm pângăririle [prin păcate] având înaintea noastră așteptarea pedepsele veșnice, câtă vreme buna înțelepciune este necesară, ca să împlinim toate dumnezeieștile vreri, să deosebim lucrurile vremelnice de cele veșnice și să dobândim adevărata cunoaștere. După cum prin frica de Domnul ajungem să ne lepădăm de patimile cele necurate, așa și înțelepciunea celor cu adevărat înțelepți devine zămislitoare de virtuți.

Frica nu trebuie să se limiteze la păzirea exterioară a bunelor moravuri, fiind însă lăuntric stăpâniți de tristețe, ci să se vădească în dispoziția lăuntrică a sufletului și în smerenia inimii, care se cheazășuiește deplin prin suspinurile repetate din adâncul inimii și prin biciul amintirii păcatelor făptuite care lovește nevăzut în conștiință.

Însă cel care doar se preface că are frica lui Dumnezeu în comportamentul exterior, nu se deosebește întru nimic de maimuța care imită moravurile și gesturile oamenilor, deși nu este om. Acest animal din rândul patrupedelor, care se deosebește mult de oameni prin firea sa, se aseamănă cu aceștia prin imitarea comportamentului exterior.

Același lucru se întâmplă și cu acela care imită exterior pe cei care se tem cu adevărat de Domnul, fiind asemenea saducheului sau fariseului care salvează forma evlaviei printr-o bunăcuviință exterioară, însă este „întru totul pierdut față de adevăr prin prietenia pentru patima adânc sălășluită în suflet”, adică este cu totul lipsit de adevăr pentru că în adâncurile sufletului are ascunsă prietenia față de patimă.

Sfântul Maxim dorește să spună aici că adevărata evlavie se arată în lupta omului pentru eliberarea de patimi și de necurăția care se găsesc în adâncurile sufletului,

pentru că, altfel, omul se aseamănă cu maimuța care doar joacă rolul de om, deși este animal. Prin urmare, cel care vrea să se mântuiască și să teologhisească cu adevărat, trebuie să aibă frica lui Dumnezeu și, prin această frică, să-și curețe inima de patimi și nu doar să folosească exterior cuvintele Sfinților.

Pe de altă parte, nu trebuie să ne arătăm ca având cunoaștere dumnezeiască doar prin formularea de „cuvinte rostite de dragul vorbirii frumoase”, adică să oferim cuvinte bine meșteșugite, cu eleganță stilistică. La fel, nu se cade să arătăm altora care este definiția bunei înțelepciuni doar vorbind, fără să punem în practică cele ce spunem, ci va trebui ca înțelepciunea să fie impregnată de dispoziția sufletului pentru făptuirea virtuților!

Așadar, înțelepciunea trebuie să strălucească prin fapte lumina cunoștinței, iar prin cunoaștere să înveselească osteneala făptuirii și astfel frica se cuvine să meargă împreună cu dorul după Dumnezeu. Omul cu frica lui Dumnezeu stă departe de rău și prin buna cumpătare se desăvârșește în făptuirea și împlinirea poruncilor.

Cel care leagă înțelepciunea doar cu simpla rostire de cuvinte dumnezeiești se aseamănă papagalului care imită cuvintele omenești fără să fie om. Papagalul, deși nu are nimic omenesc în firea lui, totuși dintre toate păsările este singura care poate fi învățată să imite cuvintele omenești.

Același lucru se întâmplă și cu omul care imită exterior cuvintele adevăraților înțelepți – ale adevăraților Sfinți – printr-o simplă reproducere a lor, ca să îi uimească pe cei care îl ascultă, „deși nu are obișnuința cunoașterii dobândită prin făptuirea virtuților”.

Omul acesta este precum preoții și fariseii nevrednici [ai Vechiului Testament] care doar joacă roluri, câtă vreme sunt lipsiți de înțelepciunea care stă în fapte, și prin marea părere pe care o au despre sine și prin aroganța înfumurării care hrănește semeția minții lor, se ridică împotriva cuvântului adevărului, ignorând faptul „că teologie a demonilor în chip vădit s-a făcut cunoașterea celor care aspiră la aceasta din mare iubire de slăvire fără să aibă plinirea faptelor”.

Cu alte cuvinte, este o teologie demonică cea care provine de la omul stăpânit de patimi și care nu a dobândit cunoașterea din făptuire, adică teologhisește fără să aibă curăția inimii.

Prin acest cuvânt, Sfântul Maxim dorește să sublinieze că teologia ortodoxă este rod al curățirii inimii de patimi și al curăției lăuntrice, altfel omul care încearcă să teologhisească fără să se fi curățit mai întâi lăuntric se aseamănă papagalului care doar joacă rolul teologului, câtă vreme el este stăpânit de patimi. O asemenea teologie este demonică, adică este dictată de demonii care lucrează prin patimi.

La sfârșitul scrisorii sale, Sfântul Maxim concluzionează că trebuie să ne eliberăm de orice întinăciune a trupului și a duhului, să nu îngăduim să se răzvrătească legea trupului împotriva legii duhului și să nu limităm exprimarea fricii de Dumnezeu la comportamentul exterior, ci să ne îngrijim de împodobirea „dispoziției bune lăuntrice a sufletului”, așa încât să nu cădem sub „amenințarea focului ce va să fie”.

Astfel, nu trebuie să vorbim despre iad și în ce anume constă acesta, ci trebuie să facem totul ca să evităm prin frica lui Dumnezeu viitoarea primejdie a focului iadului.

În același timp, va trebui să împodobim sinele nostru prin buna înțelepciune, prin împlinirea poruncilor și „să împlinim în fapt dumnezeieștile cuvinte”, adică să facem cuvintele noastre fapt, să năzuim la trăirea tuturor virtuților, adică cinstea, blândețea, răbdarea, îngăduința în toate, ascultarea, mulțumirea cu cele care ni se întâmplă, să primim retragerile Proniei lui Dumnezeu prin care este călăuzită viața noastră spre folosul nostru.

În epoca noastră mulți teologhiesc fără să aibă premise teologice, fără curățirea inimii, fără luminarea minții și fără experiența dumnezeiescului har, întemeindu-se doar pe studiile lor intelectuale, pe memorarea și reproducerea diferitelor pasaje și pe speculație, și astfel se aseamănă maimuței și papagalului, potrivit Sfântului Maxim Mărturisitorul, adică teologhisind, ei maimuțăresc și papagalicească, câtă vreme adâncul inimii lor este plin de patimi.

Dar o asemenea teologie care nu este legată de curăția inimii, care maimuțărește și papagalicește, oricât ar fi de frumoasă, inteligentă și speculativă, nu folosește Bisericii. Adevărata teologie și dobândirea mântuirii se face prin frica lui Dumnezeu care curățește inima de patimi și prin buna înțelepciune care îl împodobește pe om cu virtuțile.

O teologie care s-a desprins de tradiția isihastă a Bisericii este o „teologie a

demonilor”, deoarece speculația și fantezia sunt buni conductori ai energiei satanice.

Ierotheos, Mitropolitul Nafpaktosului

preluat de pe <http://www.parembasis.gr> via ortodoxiacatholica.wordpress.com

